

۲۰۹
حیات جاوداں

مصنف

2

ڈاکٹر احمد حسین احمد قریشی قلعہ دارہی

ایم اے عربی - ایم اے فارسی - ایم اے اردو

پتی - ایچ ڈی (عربی)

گورنمنٹ زمیستاندار ڈگری کالج گجرات

یہ کتاب از مطبوعات مسجد و مرکز تحقیق اسلامیہ زمیندار کالج گجرات

مثنوی

حیات جاوید

ڈاکٹر پروفیسر قریشی احمد حسین احمد قلعہ داری

ایم اے عربی، ایم اے فارسی، ایم اے اردو (پی۔ ایچ۔ ڈی)

گورنمنٹ زمیندار ڈگری کالج گجرات

پنجاب (پاکستان)

ذی قعدہ ۱۳۹۶ھ

نمبر ۶۱۹۶۶

نام کتاب

حیات جہادواں

مصنف

ڈاکٹر احمد حسین قریشی

طبع اول

۱۴۰۲ / ۱۹۸۱ء

کاتب

میاں محمد شفیع

ناشر

مسجد و مرکز تحقیق اسلامیہ
زمیندار کالج گجرات

طبع

سرکار پرنٹنگ پریس گجرات

تعداد

پانچ سو

قیمت

پروفیسر حامد حسن سید

رہیس ادارہ

ڈاکٹر احمد حسین قریشی

مدیر ڈاٹ آرگن

تعارف

از رشحات قلم شاعر شہیراویب بے نظیر پروفیسر شریف کنجاہی صاحب
 تلمذ امتیاز و ممبر پاکستان اکادمی
 دکتور احمد حسین احمد قریشی قلمداری یکجہ از دانشوران موقر خاک نامی باشند
 این منظوم اثر خامہ نادرہ کار ایشان است کہ درال حیات و اسودہ سردر
 کائنات را بخلہ و لپ ز شعر آراستہ بصارت نواز و بصیرت افزو پارسی و انان
 عالم گردانیدہ - چیزی کہ این منظوم را امتیاز و جواز می بخشد این است کہ
 در ضمن بیان شاعر دقیقہ سخن مآتو حیثیات جدی کرده است و بارہ ی
 بعض واقعات و کیفیات کہ در امان زندگی رسول خدا ازان ہانگارین است ، و
 این طور این منظوم یک نمونہ با از تازہ فکری مصنف است - امید دارم کہ
 آنہا کہ باشعر پارسی و رسول عربی علاقمندی دارند - این کتاب را کہ بقامت کہتری
 نماید بقیمت بہتر وریا ہند

شرفیہ کنجاہی

۲۹ نومبر ۱۹۸۱ء

اعلان

اعلان کرده بودند سربراہ گورنمنٹ زمیندار ڈگری کالج
گجرات، پروفیسر حامد حسن سید کہ زیر سرپرستی ایشیاں مرکز تحقیق
اسلامیہ بنا کر دہی شود۔ دکتور پروفیسر احمد حسین قریشی قلعہ داری
ادیب شہید و محقق بے نظیر، چشم و چراغ بیت الفقہ قلعہ دار
خطیب شیوہ بیان جامع شاہی قلعہ دار، دار کترا دار و ہذا
مقرر می کردند۔ حسب ہدایات ایشیاں فہرستی مشتمل بر موضوعات
اسلامیہ کہ طالب بحق جدیدی بود مرتب کرده شد۔
از اہل جملہ این است اشاعت اول ثنوی حیات جاودال
مشتمل بر یک ہزار اشعار۔ اسوہ و سیرت سرکار دو عالم آفاقی
نامدار ادارہ را برکت و ثیمین می بخشند۔

ادارہ

۶۱۹۸۱

گجرات

انتساب

بناہ

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

أَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ

لِدِينِي وَرَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا

عنوانِ ہمارے

۱۔ تمہیدِ انسانیت

از تخلیق آدم تا ظهورِ قرسی

۱۳

۲۔ درہِ شمیم

۲۹

بجس نحصائلِ شمیم نگرہ درخشید و سیرتِ پیمبر سرچشمہ فیضِ عمیمی گرید

۳۔ جوانِ رعنا

۳۷

بصدق و صفائیِ اخلاق و بیانِ جوانِ رعنا عزالِ رعنائیِ جہاں گرید

۴۔ مردِ جہانگیر

۴۷

بدرودِ شوقِ سر بلندیِ بنی نوعِ انساں شمیمِ دیگر مردِ جہانگیر گرید

۵۔ شاہِ چہانداز

۶۵

بہ رہنمائے شاہاں کامگارِ حسن کردارِ شاہانِ شاہِ چہانداز آمد

۶۔ خاتمہ کتاب

۷۵

خاتمہ کتاب و عرضِ حالِ مصنفِ بسلسلہ انتسابِ برساتِ کتاب

پہم زبان سندی شیرازی

بلغ العلیٰ بکمالہ

کشف السجی بجمالہ

حسنت جیع خصالہ

مستوعلیہ وآلہ

آن سرور کون و مکان

از بزم اکناف حیران

گویند اوراق کسبان

لازم بگویم ہر زبان

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ

اُسْوَةٌ كَامِلٌ

شہاب ظہور عرب معارف یزدانی بیجام شاہان کئیالی ایرانی سیرت

نویسندہ سیرت خمار رحمانی بندہ پاکستانی بخدمت سربراہان محفل

سیرت محبوب ربانی تقدیم می کرود

ڈاکٹر پروفیسر قشیشی احمد حسین احمد قلعہ داری

ایم اے (عربی)، ایم اے (فارسی)، ایم اے (اردو) (پی ایچ ڈی)

گورنمنٹ زمیندار ڈگری کالج بکرات (پاکستان)

ذی قعدہ ۱۳۹۶ھ — نویبر ۱۹۷۶ء

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مباحثات پر افتتاح کتاب

خداوند از زبان نعمت سرا وہ !	سراسر شوق نعمت مصطفیٰ وہ !
بخندوں غنچہ پائے آرزو را	فرزوں کن در جہاں ایں رنگ بُوراً
بہار فکرت تو تم جسادوں کن	نشاط لطف ذوقم در جہاں کن
منازع زور و عزم جو اں را	بہ تاب و ثواب تاب و توان را
سراٹم از دلم رنگیں نواسے	نماٹم در جہاں خوش گن اداسے
ہنہاں شوقِ ایماں تازہ گردد	نشاط اور بلند آوازہ گردد
نواز دھر کسے را لطف آں شوق	بسا زراہ بسوٹے دل ہماں ذوق
کہ بناید بحالم شادمانی	کشاید راہ سوٹے ہر کامرانی
عمل را آں دہد حسن اطاعت	درست افتد از اں لفتش شفاعت
دیرں باشد ہوائی استواری	ایں باشد رضائی کردگاری
نشاط ذوق ایماں جسادوں کن	بشوق احمد رنگیں بیاں کن

بدرگاہ رسالت بعد عذرو خجالت

بجہ اللہ کہ با بخت رسا ام	بدرگاہ رسالت جبہ سا ام
رسول اللہ بدرگاہت غریبے	بیاید خستہ زارے غم نصیبے
گداٹے پہر لطف نعت خوانی	صدائے می کند از بے زبانی
ز حسن سیرت تنویر خواہم	بایں تندبیر نوقت دیدہ تراہم
بلطف بے نوار آں نوا وہ	بایں ناخبرے رنگیں ادا وہ

سہ ماہی و جہاں زنگیں خواراٹے
 دہم بزم جہاں را شادمانی
 گنارم بگرد عالم صدائے
 بہ حسن غیرت نغمہ سدا تم
 بیارم نو بہار زندگانی
 دہم بزم جہاں را طرز و آئین
 جہاں را رونق و دریاں نہائے
 بہ طفلان می نہائے خوش ادائی
 جواناں را دہم انداز تزیین
 نما تم راہ پے حسن اطاعت
 دہم ہر دو جہاں را رہنمائی !
 مرا اندوہ و دران دور باشد
 بدیم برجیں نقش شفاست
 مرا خرابی دل پر نور باشد
 تہاہ عالم پریشاں روزگارم
 بدیم بر جہاں نقش شفاست
 مرا خرابی دل پر نور باشد
 تہاہ عالم پریشاں روزگارم
 نرسج درد و دریاں وہ رہائی
 بدیم بزم جہاں جہاں سائی
 میرض عشق را کن دستگیری
 بدرد دل چہ گویم چون بھیری

مرا ہم کن عطا برو میسانی
 کہ تنگ است این قبا زندگانی

۶۴ - ۱۲ - ۲ عید الضحیٰ

امام البصیری کہ مدح رسول اللہ صلعم تصدیق بردہ گفتہ و چارہ رے العام یافتہ
 (احمد حسین احمد)

۱۲

تہذیب النساء

ابتداء آفرینش

بحکمت کرد این لوح جہاں راست
بحرف گسین عیان ہر شے نمود
زین دو آسمان و ماہ و نجوم
کہ در ارض و سما آن را بسیار شد
ہمہ اوصاف ظاہر سہ سری یافت
نگوں زیل پایہ ہسم افلاک را شد
ہسم این را دولت ہر رنگ و بود او
از ہم روشنی ادراک را داد
توانائی بحسان این زمین است
چہ می گویم چنان گشت و چنیں گشت
برنگا رنگ نقشش آن تا بسناک است
نمایاں گشت زان رنگ جمادات
ہر آنچه خواست ظاہر شد ہویدا

جو این آن تا در قدرت تفضی خواست
عیساں این عقدہ خود را کشودہ
عیساں شد لوح و کرسی عرش عظیم
ہمہ مخلوق گوناگون عیساں شد
سما دی ہر بلندی برتری یافت
تقیفقی سہ بلندی خاک را شد
کہ این را قوت نشود نمود داد
سہ اقوی علی خاک را داد
شان ارتقا شان مہین است
اک آن ارتقا زور آفرین گشت
یاں قدرش بر لوح خاک است
دہ رخ عیساں جن نباتات
ہر جن و ملائک گشت پیدا

تخلیق آدم

چمن اندر چمن رنگ گلستاں
بادم مجتمع شد باصفائی
سر ایا معدن مدنی شہے ساز
ہمہ اقولے معنی گوہر او

ہستی آبدہ حیوان دانساں
ہمہ اعمال زور ارتقا
ز اسرار الہی سخن راز
ہمہ اسرار خاکی بوہر او

بہیں تشریح آدم درسیاں است
بعلم آدم الاسما عیاں است

مقام آدم مسجود ملائک

نمایاں شد بعالم شان آدم
کہ مسجود ملائک ساخت اورا
بگویم بہر عمل سر را تگول کرد
ہم این شانیش بعالم چون عیاں ساخت
مرا مضمون حسنش بر زبان است
کہ این تفصیل رنگ داستان است
ز مخلوقات اشرف کشت و اعظم
بشان نوین بنواخت اورا
بہ پیش شان آدم عجز چون کرد
بتاج صاحب لولاک بنواخت
کہ این تفصیل رنگ داستان است

ہنگامہ خیر و شر

بشان ارتقائی شان انسان
ہمہ افلاکیاں سجدہ نمودند
ز قوت ہای منفی کار شیطان
ملائک بہ مثبت کار پیدا
بہ مثبت نام حق ہر کار حق گو
بہ مثبت گشت پیدا شادمانی
بہ انساناں ز شیطان گشت این کار
با حکام الہی آدمی زاد !
بہ شیطان اندرین راہ گموی شد
بآدم جو شیطان کار آدینخت
بعالم دون این کار گردید
توانائی گرفتہ جان انسان
گرہ از راز پنهانی کشودند
بہ مثبت قوتان اطوار انسان
بہ منفی شان شد شیطان شیدا
ز منفی قوتان ہر سیمہ شق گو
ز منفی ہر نبی خستہ جانی
جہاں شد عرصہ نو رزم و پیکار
اطاعت ہم عبادت کار بنیاد
بہ نخوت سرکشی و سردری شد
چہ گویم آبروئے خویشتن ریخت
بخیر و شر عیاں پیکار گردید

بشر را امتحان خالی ز شرم نیست
جهان بنگامه جز خیر و شرم نیست

سلسلہ پیغمبریں

ز لطف خود خدا احسان فرمود
بر او در ہائے رحمت باز بگشود
کہ خواہند مردمان راہ ہدایت
در د تو قیر ہاگشتہ عنایت
ز شیطان حسین بیزار باشند
سوئے حق مائل و خوش کار باشند
بہ انسانان بچند ان سروری داد
ہدایت کاری و پیغمبری داد
فرستادہ بسوئے نسل آدم
کہ آرائند خوئے نسل آدم
ہمہ آساں بہ عمل ارتقائی
توازن یافت در کار صفائی
ہزاران قوتان در کار بودند
ز خاک آں ہستی آساں نمودند
ہر آں آساں کہ زان ذوق نمود یافت
ازیں اعمال لطف رنگ و بو یافت
در ا باید عیساں پیغام برگفت
برائے دیگران آں را ہر برگفت

ابتداء از حضرت آدم

شد اول سردری از سردرانے
پیغمبر مرسلے عالی نشانے
ہماں آں اولین آدم صغی بود
کہ مسجود ملائک کرد محسود
ز شیطان دور ماندن در کس آمخت
متاع خرمن جو روحفا سوخت
مگر ہنگامہ نیک و بدی باز
بفرزندان او شد باز آغاز
بیاد شیش پیغمبر معظم
بیاد در جہاں ادیس اعظم
چون شد از یاد آں محمد الشیخ
بعالم رونما شد بت پرستی
برائے حق عیساں شد راہ مفتوح
کہ پیدا شد بعالم حضرت نوح

ہزاراں رونقِ این بزمِ جہاں دید
 کہ آخر شد عیساں حقِ آفرینی
 خلیل اللہ سدا آمد آذرے را
 بقریش تاجِ جسدِ الانبیائی
 صدائے حقِ بروزِ اولین داد !
 شعور و فہم را شد دورِ آغاز
 خلیل اللہ بندانِ الہی
 براہِ حق نمود این طور پیوند !
 ہمہ خوبی کہ باشد در اطاعت
 عیساں آورد پیشِ حقِ کمالات

ابراہیم خلیل اللہ بیت اللہ مرکز حکومت الہی

خلیل اللہ عالمِ رونقِ آراست
 بہ بیت اللہ شدہ آن خانہ مشہور
 شد این تاسیس فریانِ الہی
 ازین دستورِ عالم رونمائی شد
 خدا فرمود این دینِ حنیف است
 بہ بیت اللہ گرامی مرکز سے ساخت
 عبادتِ خانہ حقِ دور تا دور
 تختیں بہر انساں بادشاہی
 خلافتِ خلعتِ زیبا عطا شد
 بہ پیش کارِ شیطاناں ضعیف است

دُعائے خلیل

بلطفِ حقِ پوشید این خانہ بنیاد
 کہے ربِ دو عالم ذاتِ برتر
 خلیل اللہ بدرگاہِ این تدا داد
 قوی و قادر و دانا و اکبر

ہیبتا ساختم این آستان
 نو آئین از سر لطف و عطا ساز
 مسلمان را باین آئین شود نام!
 بفرزندان سپردم اندریں باب
 بنام تو بلند آوازہ آرند!

پے ات بنہ سادہ ام بنیاد خانہ
 متبول این را بقدر ما مرا باز
 کہ با شد در جہاں آئین اسلام
 باین صحرائے رنگستان و بے آب
 کہ تا یاد ترا این زمکے دارند

اولادِ ابراہیم

دو فرزند از شدہ در دہر نامی
 بہ نزم دہر گرویدند نامی
 بہ اسرائیلیاں شد شہرہ آفاق
 بدنیانا مور آن زین سبب گشت
 ز اسماعیل از الطاف باری
 بگویم این چنین این داستان است

عطا از حق باین مرد گرامی
 بہ اسماعیل و اسحاق گرامی
 بمصر و شام شد اولاد اسحاق
 بہ اسماعیل آباد این عرب گشت
 بچاہ زمزم آنجا آب جاری
 کہ زد سیرابی بزم جہاں است

دیگر پیغمبرانِ عظام

ہدایت رونما کردند پیغم
 بیاد صالح و یونس گرامی
 ہمہ حکم خدا گفتند پس خوب
 بگویم رونق بزم جہاں شد
 با بران نامور دانا گرامی!
 بدستور الہی حکم بستہ
 نمودہ مسکن و مادی دران یوم

پس از دے در جہاں پیغمبران ہم
 بیاد موسیٰ و داؤد نامی
 سلیمان آمد ہم لوط و ایوب
 چہ ہنگامہ خیر و شرعیان شد
 بیاد حضرت زرتشت نامی
 نمایان کرد آن ژند و ادستا
 بگوہستان پر بت آریہ قوم!

بمدک هندی لچمن رام چندر
 مسیح آمد بعالم کار آراست
 ازین هنگامه های خیر و شر بود
 بعالم رونق زدگ بشر بود
 کرکشن اذتار بود نیز را بهر
 بعالم رونق حکم خدا ساخت
 بعالم رونق زدگ بشر بود

اولاد اسمعیل قریش

به اسماعیل چون حق شاد گردید
 قریشی خاندان از و نامور شد
 در آن دشت عرب جانیک بنیاد
 گرامی از همسر اقام دوران
 قریشی خاندان از و نامور شد
 گرامی تر از آن فرد زمانه
 که بالقب قریشی گشت ممتاز
 بلند از آسمانش حیت اقبال
 به نضر این یک ادا و یک غم بود
 یتیمان بے کسای را خوب بزواخت
 قریشی گشت زین معروف و مشهور
 برائے حج قبائل رخ نمودند
 از مدک عرب آباد گردید
 که کارشای بعالم راهبر شد
 فزیح الله را شد نسل آباد
 بجاه و مکننت با عظمت و شان
 که کارشای بعالم راهبر شد
 قریشی بود نضر این کنانه
 برائے قوم خود آن مایه ناز
 قوی جنت و دلا در مرد و خوش حال
 برائے بے کسای آن سعی بنمود
 بعالم عزت و توقیر می ساخت
 که آرد بے کسای را از ره دور
 همه همسای آن سردار بودند

باحت نام روایت

شدر این از و در شان مروی روایت
 که پیدا کرد این مخلوق مولا
 رسول الله چنان کردی حکایت
 فزیح الله از آن گردید اولاد

ازان شد منتخب ابن کنانہ
 ازان شد قرقشیاں منتخب شد
 ازان شد قرقشیاں را شادیاں
 ازان بس ذات من علی حسب شد

اولاد نصر ابن کنانہ

ز نسل نصر قصی گشت سردار
 ز قصی پسر ہاشم گشت پیدا
 ز ہاشم عبد مطلب رونق اندوخت
 دوبارہ کرد جاری چہاہ زمزم
 براہ حق نذر نذر زند نمود
 بحسب آل روایت خاندانی
 بہ عفت خوردئے نیک نامے
 باینساں ہر ازائے نیک نامی
 باندر صلب ہر پیرے راہ
 بہ ندر حق ہم از تدبائی جان
 ہمہ آل کار ہائے قرقشیاں را
 بگشتہ بجمع در لقطہ آمد
 گواہی بوداد ہم اندرین کار
 ہم اد بر شوق آل اجداد شیدا
 ہم آل اطوار سرداران چو آموخت
 کہ زد سیرابی تشنہ جہاں ہم
 خلیل آسا نمایاں شان بنمود
 شد عبد اللہ ذبیح اللہ ثانی
 بحسب الم خبر دیان را امامے
 باینساں قوت کار گرامی!
 گرفتہ خوبی و توفیر ہم جاہ
 ز اسماعیل و عبد اللہ در خشان
 این آمد بصداشان توانا
 چون نام خود بحالم شد محمد

نقطہ ہمہ چو زندگانی

محمد توت شان الہی
 ہیولائے جہاں ہر کارا فردخت
 ز نسل حضرت آدم گرامی!
 محمد شان آخرت تانی
 محمد جو ہر کارا اندوخت
 ہمہ سیراں در کار نامی

بصلب شاں ہمہ خوبی چہ افروخت
 ازین اندر جہاں بے مثل انساں
 بہر خوبی و زیبائی سرشته
 بیاد قوت و شان الہی
 محمد آں ہمہ اطوار آموخت
 ہمہ اطوار متوازن و رخشاں
 بہر سعی و توانائی برشته
 بیاد شاہ عنوان الہی

دورِ جاہلیت

باں دوریکہ آں عالی مقامے
 بایناں بزم عالم را نشاں بود
 جہالت جو رہو دے ہم تباہی
 ز انساں بانساناں مردت
 ہمہ اطوار شاں شرمندگی بود
 جہالت جو رو ظلم و قہر رانی
 ز نادختر کشی جو رو نظم
 بعالم بود کار استیبازی
 نہ از آئیں و اخلاق آشنائی
 نہ از دستور بودے انتظامے
 بہر لمحہ مزاجش جیلہ جوئی
 دراں نام خدا نہ بود موجود
 شمار شاں سراپا بت پرستی
 بتاں را بس پرستش کار شاں بود
 ہمیں یک بود بس رسم قدیمی
 بیدان جہاں آں زرد چو گامے
 بہر سو جو رو قہرے دریاں بود
 مسقط بود بر عالم سیاہی
 نہ بودے بیسح جانانے مودت
 تمناخ دو دلتش در زندگی بود
 فساد و مکر جیلہ قصہ خوانی
 فساد و رزم ہم شاں تکلم
 درخشاں در میان نش فتنہ بازی
 نہ از تان حکمت و روشنائی
 سراپا انتظامش انتقامے
 تفاخر در کمال شجر گوئی
 ہزاراں مرد را بودند مسبود
 بہر رسم و رواجش بت پرستی
 بہر خانہ و را بت دریاں بود
 کہ می گویند شاں ابراہیمی

کہ بیت اللہ کنوں بیت الصنم بود
 باد نظیم و تکریمے نمودند !
 پیشش ہر زمان در سجدہ بودند
 بروز حج بشال حیلہ سازی
 در ہر طور بودے امتیازی
 بقلم و قہر بس ہوشیار بودند
 بقاخر بر زناہ کاری نمودند

حالات ضلالت در ممالک دیگر

بمصر و روم ہم در شام این طور
 نہ ظاہر اندراں نام خدا بود
 نمایاں بت پرستی را بدی زور
 نظلم جور تازیکی نمایاں
 کہ ہر کس را بختانہ حق جدا بود
 بہندوستان دگر نشانے زعیال بود
 فساد و قہر را می بود شایاں
 کہ دیوی دیوتا مسبو شاں بود
 معاذ اللہ خدایش اندراں بود
 زناہ ، دختر کشی ہم فتنہ بازی
 گرشن درامدے را بود مسبود
 بہر کارش جدا مہبود بودے
 فواحش لغو گوئی حیلہ سازی
 بہ ایراں بود این دستور منسوب
 بمکت چین ہم این طور بودے
 مگر آتش پرستی می نمودند !
 زمین وزن زر آں را بود محبوب
 بہر سو بود بہر شان خجالت
 اگرچہ پیردے زر نشت بودند
 بمک روس ظلمت در میاں بود
 بہر حالت جور را ہر طرف شاہی
 زمانہ بود در دست تباہی
 بیاباں بودے ازیں پیشانی دہر
 بیاحال تباہ فی البس و البحر

تہمید بہ تائیس حکومت الہی

چو شیطان لعین را این چنین زور
 بہ شہ چوں شد بعالم حکمرانی
 خدائے پاک را این گشت منظور
 بحکم آں بعالم کامرانی
 خدا بس مالک ہر دو جہاں است
 ہماں قادر قوی و حکمران است
 ہماں رونق دہے ہر خیر و شر را
 بہ شاہ زوراں گئے موراں سواراںد
 قریب آمد چو آں وقت سعادت
 خدا این قدرت خود را عیاں کرد

مسلط گشت بر عالم بدستور
 بشر را گشت اندوہ نہسانی
 کہ اکنوں می دہد درد ہر دستور
 بعالم مرد را شد حکمرانی
 ہمیں بس خالق کون و مکان است
 در ایشا، منشی در این و آن است
 ہماں عزت دہے جن و بشر را
 ابا بیداں بہ پیلاں کامکاراںد
 بعالم نور حق بکنند قیادت
 بہ تہمیدش عیاں این داستان کرد

اصحابِ فیل

بعالم مرکز تو زندگانی !
 مقدس خانہ حق در جہاں بود
 بدایں دروے عیاں رسم قدیمی
 زہر سومرد ماں ہر سال آنجہا
 دراں سالے کہ شد سردار پیدا
 چو روز حج آمد باشکوہے
 طواف کعبہ کردند حق نمودند

ز ابراہیم بیت اللہ نشانی
 بعالم شہرہ اش عالی نشاں بود
 عیاں دستور شاہ ابراہیمی
 برائے حج نمودے خوش ارادہ
 ہمیں اطوار شد آنجہا ہویدا
 زہر سومرد ماں عرفاں پشردھے
 بہ پیش خساں حق دل کشودند

چو دیدیں ابرہہ شاہِ یمن دین
بھنما شہریت خانہ بتا کرد
دراں جا کرد رسم حج حباری
چو دیدیں قریشیاں نو طرز و آئین
بر آں کعبہ غلاظت رونما کرد
چو دیدیں ابرہہ کار خواری
بمکہ شہر یلغار سے نمودہ
بزنجبیراں پیلاں در قطاراں
چو نزد کعبہ آں یلغار پر رسید
ابا بیلاں ہزاراں در ہزاراں
چو ایم ننگ ریزہا بمنقار
براں پیلاں چو باراں ابر بارید
کسے از دے سلامت جان برودہ
خدا ایں قدرت عالی عیاں کرد
زعالی قدرش عالی نشاں بود
الہی در جہاں عالی نشاں است

بدل نار حسد ان درخت از کیں
برائے حج پائیں جا آں ندا کرد
دگر سوشت دگر سال ایں تیاری
زمکہ آمدے یک صاحب دین
ہاتش داد آں را غصہ واکرد
پے یلغار آوردے تیاری
بہمراہ صد ہزاراں پیل بودہ
بد یلغار آردہ وہ صد ہزاراں
عجب ایں قدرت و شانِ خدا دید
جنود جا لوراں بس بے شماراں
بیاد شکر جزا رتبہ مار
تباہی خستہ عالی ابرہہ دید
کہ ہر یک جام مرگ خویش خوردہ
ز پیلاں قصہ در دست آں بیاں کرد
برائے آں کہ آں اکنوں نہ سال کوب
حکومت مرخدا ز در خپہاں است

ظہور قدسی

دراں تاریک شب جو روتباہی
بمحمد اللہ عیاں نور سحر تا سخت
مبارک افست تاج باب رحمت
باین تہیہ تفتد زیر الہی
زہے صبح سعادت کار بر خاست
ز عالم شد نہاں اطوار رحمت

بہارِ علم و عرفان جلوہ گر شد
 بعالم انقلابِ نو بیامد
 بیامد در جہاں رنگیں بہاے
 ہماں شد جو روقہ و حیدر جوئی
 تمیز بندہ و آقا نہاں شد
 قرارِ خاطر و سکینِ حباں شد
 عزیز از جاں گرامی دختران اند
 قمار و فتنہ بازی مے کشی رفت
 پرید از دہر و زنگ و نسل را فرق
 بتاں را از جہاں نام و نشان رفت
 فزوں عزت پے افرنگیاں نیست
 بیامد رونق ہر عدل و انصاف
 پے انسانیت توفیق آید
 عمل افروز شد ہر ہمت مرد
 تزلزل بسیرایوانِ کسری
 بہ نیکی نام سادہ گشت جاری
 بعالم خطبہ نام خدا شد
 نو آئین آمد و نو طرز و آداب
 بہر سو منزلت حق آفرینی
 زمانہ در جہاں طسیرِ عمل یافت
 جہاں نو خطبہ با نام خدا خواند

شبِ تاریک را نورِ سحر شد
 بسوزم زندگانی ضو بیامد
 پے دل خستگان آمد قرآنے
 عیاں شد غوشِ فرامی نیک غمی
 بہر سو جاہ و عزت در میاں شد
 کہ عزت با زناں از شوہراں شد
 گرامی تر بعالم بے کساں اند
 بفرمانِ الہی بے ہشی رفت
 تمیز آقا و بندہ شد و غرق
 رسومِ خاندانی ہم تہاں گشت
 ز بولوں حالت پے ہم رنگیاں نیست
 کہ درت رفت سینہ ہاشمہ صاف
 بدست مومناں تفتدیر آمد
 پرید از دہر ہستی چوں سرگرد
 بعونت سزنگوں ز رشتیاں را
 ہدی بنشت سادہ گشت عاری
 بلند آں رتبہ کام خدا شد
 کتابِ زندگی را داشته باب
 نہایاں رحمت للعالمین
 دے ہر عقدہ موزوں حل یافت
 رسول آمد ضیاء توفیقشانند

بصد صدق و صفائی دل و جہاں سلام صدیہ اے شاہِ شانان!

سلام پدربکارہ خیمہ السلام

سلام اے سرور عالی جنابے
 سلام اے رونق ایوانِ دوراں
 سلام اے مرکز ایمان و عرفان
 سلام اے خسرو عالم پناہے
 سلام اے وحمتِ جانِ غریباں
 سلام اے رونقِ جانِ تیریاں
 سلام اے صاحبِ دو سعادات
 سلام اے صاحبِ آئینِ مستی
 سلام اے باعشِبِ آبادیٰ ما
 معانی شانِ گردوں آفتابے
 سلام اے مطلعِ دیوانِ یزداں
 سلام اے منبعِ ایقان و غفراں
 سلام اے دو جہاںِ رابا و شاہے
 سلام اے غمِ برحسرت نصیباں
 سلام اے عظمتِ دستِ انِ کریمیاں
 سلام اے رونقِ اینِ انقلابات
 سلام اے رونقِ تنزینِ مستی
 سلام اے موجبِ دلشادگیٰ ما

سلام اے رونقِ حکمِ الہیٰ!

زہے حقِ رابعالم بادشاہی

۶ دسمبر ۱۹۶۷ء

۴۰

حکمتِ بیہوشی کہ کلرد و عالم را پشتِ پناہی از خداوند بود

چو ایل آں سرورِ دورانِ جہاں دید
 بنید انم چه بد عزمِ صمیمی !
 خدا این حکمتِ عالی عیاں کرد
 چو پیداشد چه حاجت سر بسر بود
 غریبی بے کسی داغِ مستیمی
 خدا خود مرد را پشتِ پناہ بود
 بہنرم این جہاں روشِ نغمہ امید
 عطا شد شاہ را داغِ مستیمی
 یتیم و صروائی و وجہاں کرد
 نہ برسایہ لطفِ پدر بود !
 نہ ظاہر صورتی لطفِ عمیمی !
 ہمیں راز نہاں اندر نگاہ بود

رضاعتِ حکیمہ سعیدہ

بدستورِ عرب بعد از ولادت
 شہنشاہِ جہاں سرورِ دوران
 حلیمہ سعیدہ دایۃ غریبے
 غریبے بیکسے نادار و لاچار
 چو لطفِ حق بکاشش یآوری کرد
 متاعِ دو جہاں در مہرِ خود دید
 متاعِ دو جہاں آں حالِ زارے
 حلیمہ و کس بیداری عیاں داد
 کہ از بیداریت ایل خاک و افلاک
 بہ ماہِ داغِ خم و مہر و سپہرائیں !
 حلیمہ و کس بیداری عیاں خواند
 بیامد منزل لطفِ رضاعت
 رضاعت یافت در آں مہرِ اماں
 ز عشرت ہائے دوران بے نصیبے
 بہ ضعفِ حالِ خود دایۃ نگوں سار
 بہ سدرِ جہاں حق پروری کرد
 بلطف و شوقِ جسمانی خراپید
 حلیمہ پرورید اندر کتارے
 بقدمِ قمریا جیبی کروں سرباد
 ز شرابِ دال خواہد شود پاک
 منور باشند از نورِ طرز و آئین !
 کہ حیران اندر ایل کون و مکال ماند

شبانی گو سفند

شبانی ہم حلیمہ درس آموخت
شبانی دو جہاں زین دولت اندوخت
یتیمی دو جہاں را بس شبان است
شبانی رونق امن و امان است

النشراح حد

در آغوش حلیمہ سرور پاک
نمایاں یافت حسن فکر و ادراک
یتیمی دید وہم شانِ غیری
نمایاں دید رنگ بے نصیبی
چگونگیں این بے نصیبیاں در جہاں اند
چہاں حال غریباں در مکاں اند
ہمہ احساسِ غم در غریباں
عیان چوں دید شاہِ خوش نصیبیاں
وگر سو گلہ بانی درس آموخت
شبانی طرز دید و حکمت اندوخت
ز درس حسن بیداری حلیمہ
سہل آموخت و شواری حلیمہ
بگوئیم انشراح صدر گردید
عیان این حال سر در جہاں دید
نمایاں دید طرز بزمِ عالم
چگونگیں آرا بید آں شاہِ رزمِ عالم
بحمد اللہ زاد دل درس گاہی !
سبق آموخت از پشت پناہی

دیدہ مادر روشن می شود و این ہم پناہ گاہی رفت

رضاعت را چون نزل گشت آخر
بیاید سرور اندر مہدی مادر
بدید آں مادرے آں غم نصیبے
بشانے دستانے آں حبیبے
در انغم ہائے شوہر در گردید
بسیما کنش عیال این نور گردید
کہ این نور نظر چوں غم رہا شد
بدید آں دو جہاں را ہم پناہ شد

غم ہر دو جہاں خواہد بود این
پناہ انس و جان درد ہر بود این
بایستہاں آمنہ خوش طور بودے
در اقلب و نظر پیر نور بودے
گذشت این طور را چون پنج و شش سال
وگر در کس مصیبت دید این حال
کہ آمنہ از سر بزم جہاں رفت
پناہ سرور عالی مکان رفت
پناہش بود بس ذات خداوند
خدا این عارضی بشکست پویند
کہ از پشت پناہ ہم بے پناہے
شود بزم جہاں را دشنگا ہے

کفالت عبد المطلب احسان سرداران آموخت

پس از دے آں یتیمے را کفالت
بعبد المطلب شد از محبت
بصدر نج و الم آں یاد فرزند
بدل آمد و را پس ساخت دل بند
درینجا عظمت و شان یتیمی
عیال آموخت انداز کریمی
ازاں سردار مکہ شہر یاری
نمایاں دید آں محبوب باری
نمایاں رونق خدمت گری دید
کہ پناہاں خدمت اندر سردری مید
عیال آموخت آں اطوار شاہی
تعبد المطلب سردار عی قوم
چو شاہاں قوم را پشت پناہی
عیال آموخت آں دلاری قوم

کفالت ابو طالب

چو او ہم زین جہانے ز نعت برداشت
ابو طالب کفالت را بیار است
بزرگ سایہ عم گرامی
نمایاں ساخت حسن نیک نامی
یتیمان و از مسکینی بیار است
ہماں آں کرد آنکہ عم او خواست
مجت خدمت و حسن آفرینی!
بد بچوئی و خوشنودی کریمی!

بعم ہم آں شبیاں درد مندوں
شبانی کرد بہر گو سفت دوں
کہ بد تمپید آداب جہانی
چگون باید بعالم پاسبانی

سرکارِ دو جہاں تیر اندازیِ امونخت

دریں چار تیر اندازیِ پیامونخت
نشانِ جستنِ ازیں سر پایہ اندونخت
چگون باید رسیدے بر شانہ
پے اش شد تیر اندازی بہانہ

شغلِ تجارت

تجارتِ شغلی عم نامور بود!
مبارک شغلِ آلِ عالی گہر بود!
ابوطالب در امانل باین کرد!
پہراز حکمتِ خود را سائگیں کرد
سبق خواند از سر شغلِ تجارت
کہ بود از دینِ حق رنگین عبارت
تجارتِ پیشہ پیغمبروں بود
کہ کارِ حکمتِ سود و زیال بود
تجارتِ مشغلہ سردارِ امونخت
ازیں ہر خرمنِ طسہ زریال سونخت

سفرِ سوئے شام

روانہ گشت با عم جانبِ شام
کہ شد صبح سعادت را سر انجام
در انجا رونقِ سود و زیال دید
دریں ہم رونقِ بنیرم جہاں دید
چگون دولت رود از کاروانے
چگون سودے بیامد جاودانے

بعم خود سفر می کرد و می دید!

نشان یک یک عیاں در راہ خندید

دش لرزیدہ ازال قتلِ خواہاں
 نہ آنجسا احترام آدمی بود
 بدل اندیشہ کرد آن شاہِ نامی
 بجائ آدمیاں احترام است
 بگویم در جہاں نہ این چنین باد
 نہ اینساں آدمی را بر زمین باد
 برنج و درو قتل بے گناہاں
 نہ آنجا رحم و ہمدردی غمی بود
 نہ باید در جہاں ایں طور خصامی
 مروت نسلِ آدم رامقام است
 نہ اینساں آدمی را بر زمین باد

دریتیمی

چنین ایام طفلی غم نشینی
 بہ نرم و گرم دوران آشنا شد
 دران شان یتیمی معرفت دید
 ہمہ اسرار پنهانی عیاں شد
 عیاں تاریک دید کہ بزمِ دوران
 عطا گردید دل لطفِ کہیمی !
 درختانید آن دریتیمی
 بزمِ ایں دکان رنگین ادا شد
 حقیقت دید رنگ شمش جہت دید
 عالم آدمیت در میاں شد
 بقتل و خون وید کہ بزمِ دوران
 درختانید ش عیاں دریتیمی

درختانید آن چہاں نور و ضیاء داد

کہ رعنائی بر رعنائی عطا داد

بحیرہ رامپ شان نبوت فرید

بردے اندراں آن کاروبارے
 بحیرہ نام رامپ چون ورا دید
 بعش بر ملا رامپ ندا زد
 ابو طالب ترا صد مرتب باد
 ہمہ اطوار این اسرار زانند
 پس این شان الہی را نگاہ دار
 بہار شادمانی را نشانے
 ابو طالب بزود از شام آند
 ہمک شام چوں بودے گزارے
 ورا آداب و اطوار آشنا دید
 ہر آنچه دید گفت و این صدا زد
 ترا این طفل محبوب خدا باد
 ختم الانبیائی شان نامی
 ہمہ اسرار این شان خدا اند
 کہ این ہر دو جہاں را ہست سردار
 نشاط زندگی را بیانی
 ہمکہ دولت دوران سیاورد

جنگ ہوازن در حرب الفجار

دریں ایام طفلی ناگہانی
 جدال افتاد در مکہ دران سن
 چو با ہم گشت فوجاں موج در موج
 کہ جنگے خوفناکے رو نموده
 سکوں از جان و دل گویم بروں شد
 جناب سرور لولاک در رزم
 دے چوں قتل و غارت بے بہا دید
 تباہی دید بر عالم سیاہی
 ہم این اطوار دید از زندگانی
 قریشی یک طرف دیگر ہوازن
 رسیدہ قتل و غارت بر سر اوج
 سکوں از بزم عالم او رپورہ
 چہ گویم حال انساناں چسگون شدہ
 بعم خویش کردہ رزم را عزم
 دم انسانیت وقت بلا دید
 سیاہی دید بر عالم تباہی

جوانِ رونا

۲۸

جو ان سنا کہ از و رعنائی ہر دو جہاں پیدا گشت

بحمد اللہ جو آمد نوجوانی !
 عیاں آن آنچست آن حسن عمل کرد
 شد از رعنائی رعنا زندگانی
 بہر حسن عمل آن دل نشین شد
 بساکن عقد ہائے قوم حل کرد
 تدر حسن و اخلاش صداقت
 کہ ہر تدر بسرش ہر نگین شد
 مردت مہربانی ہا مودت
 بر رعنائی چہ رعنائے بیاں کرد
 بعالم حسن اعمال آن عیاں کرد

حلف الفضول

پیشم قصہ حلف الفضول است
 چو در جنگ ہوازن شاہ خون دید
 کہ زراں نو زندگانی را اصول است
 تہیہ کرد این سالے نمائند
 پے انسانیت حال زبوں دید
 کنوں گویم بشاں امتیازی
 کسے را یا کسے نہ رزم راند
 نہ بیر آن عم آن سکار دوران
 حدیث جذبہ قوم حجازی
 نہ خواہد گشت این جا رزم جوئی
 بنوز ہزہ تمہیاں کرد پیماں
 پناہ پاشیم در رنج غریباں
 بیا آراستیم این نیک خوئی
 بخون بگناہاں دور پاشیم
 فلاح جویم ہم بہر جیبیاں
 زرنج و در دشاں رنجور پاشیم

درین حلف الفضول آن شاہ ابرار

بسے ہمت نمود کی اندرین کار

کہ پیشش بس ہمیں مقصد براہ بود .

امن را بس ہمیں پشت و پناہ بود

تعمیر کعبہ

۲۰

اماں آمد ز رعنائی جوانے
 دریں رعنائی صلح صفا کیش
 بمکہ کعبتہ اللہ جائے نامی
 پس از مدت گذشتن زار خستہ
 سقف نے بود نے درہا بد یوار
 قبائل را ولے ہا وے شرف بود
 قبائل جمع شد در این عبارت
 بحمد اللہ عمارت گشت تیار
 نزاع در میانش زین سبب غم است
 بہر یک شوق منصب دلنشیں شد
 نزاع را رنگ جنگ آمد پدیدار
 بگفت آں جنگ با اینچنانہ کار است
 لفر داہر کسے مردے سحر گاہ
 ہوا و این منصب عالی عطا ید
 چون فردا شد تختیں مرد ہوشیار
 نمودہ عقل دانش را چہ رہے
 بگفتا چادرے اینچا گمار ید
 ہمہ اقوام بردارد ردا را
 باین دانش پڑو ہی ہوشمندی
 این شد بہر این آں ولستانے
 مراے دوستان اکتوں بیان پیش
 یہ بیت اللہ لقب دار گرامی
 پریشاں حال خستہ زار گشتہ
 نشان استواری اندرون کار
 عرب را جاہ و عزت زان طرف بود
 کہ نوسا زیم برای جا عمارت
 برابر ہر قبیلہ بود ہوشیار
 کہ کہ آں حجر اسود را بیار است
 نصب کردن مرا باید ہستیں شد
 کہ آمد اندراں آں مرد ہوشیار
 بیائند ہر کہ مرد ہوشیار است
 گذر بکنند تختیں اندریں راہ
 بیاید اندریں راہ بس بیائید
 دراں راہ بود آں رعنائی سردار
 کہ حل شد عقدہ از لطف نگاہے
 دراں این حجر اسود را بیار ید
 نصب خواهد کند سنگ صفارا
 نمودہ سردر دوراں بلندی

شغل تجارت

شہِ دوران در ایام جوانی !
 تجارت پیشہ ملک عرب بود
 نموده شغل بہر زندگانی
 بمکہ نامور خاتون نامی
 کہ شاہراہ زندگانی زین سبب بود
 خدیجہ نام از دے کارواناں
 در اشغل تجارت بد گرامی
 نامور عنائے دوران
 تجارت را شدے ہر سو روانہ
 گرامی نامور عنائے دوران
 پے شغل تجارت شد خراماں
 بر آمد زالتجالتش این نتیجہ
 نمودہ حال خود پیش خدیجہ
 کہ آرد صبح سود آسا سر انجام
 روانہ کرد آں آں را سوئے شام
 پئے سود آں سوئے دور زمین رفت
 بمصر وہم سوئے ملک یمن رفت
 ہمیں یک زندگانی را نشان دید
 تجارت پنینکال ہم کارواناں
 نمودے بے پناہ رنگ صداقت
 تجارت کرد ہر سود و زیباں دید
 بشغل تاجراں نقش نگین بود
 چنین گویند از دے کارواناں
 کہ ایں تاجر درین شغل تجارت
 امانت ہم دیانت را این بود

عقد خدیجہ الکبریٰ

مروت حسن خلق و وعدہ پیاں
 کہ سوئے سبقت از رنگ زیباں برد
 درختا نیند چوں ایں رنگ ایوان
 خدیجہ دید چوں رنگ دیانت
 کہ نوط زر عمل ایں کارواں برد
 خلوص و صدق و الفت را ایمنے
 جوان رعنائی سرتاج امانت
 پئے عقد و نکاح آں آرزو کرد
 محبت خصلتے اعلیٰ قرینے
 باد و بستگی با جستجو کرد

محمد اللہ نکاح شد با خدیجہ
صدافت ہم دیانت کا مراں شد
کہ بود این صدق را زنگین نتیجہ
نخستیں صدق را اعلیٰ انشاں شد

حسن سلوک خدیجہ

خدیجہ با شہر ہر دو جہاں دید
مجت بے پناہ الفت مروّت
بہر سواحت سیرم ہر دو جہاں بود
بہار شادمانی و رخسار نشاں
قراری خاطر و تسکین جاں شد
خدیجہ گفت در سفر محبت
ندیدم من گمے طرز شکایت
بدور جاہلیت شاہ خوش نحو
جہاں را با زناں حسن عمل داد
حسین طرز عمل را انشاں دید
سراسر عزت و حسن مؤدبت
بہار زندگانی را نشاں بود
نشاں زندگی جلوہ فروشاں
بہار خندہ روئی در میاں شد
بدیدم سراسر زنگ مؤدبت
ہمیشہ بود از الفت حکایت
نمودن این چنین طرز عمل نو
بہار زندگانی پیش بنہاد

حسن سلوک با بن جہانیاں

در آں ایام در ملک عرب حال
پئے خوردن نہ چیزے در میاں بود
نہ پرواٹے دریں بہر عزیزاں
شہ دوراں در اں حال زبوں کار
بہر یک لطف و رحمت می نمودے
نمودے لطف ہمدردی بہر جا
کساں را قحط سالی کرد پامال
زبوں حالی سراسر در جہاں بود
شرافت زفت زیں روشن تمیزاں
بہر کس را بالفت مے شدے بار
بہر قیمت بہر کس در کثو و نے
بہر کس می بدے بس راحت افزا

مروّت حسین اُلفت می نمودے
 چنناں طرز عمل در آں عیساں کرد
 بہر حباں کردہ جا سردار نامی
 کہ ہر کس شاہ راعت نمودے
 عزیز از جہاں شمر دے ہر کسے آں
 نمونہ در جہاں شاہ عرب بود
 جوان و پیرو ہر خورد و کلانے
 کہ این تمہید رنگ گلستاں بود
 بہ پیشین ظلمت نوراہ کشود
 کہ مردے بمثل دوران بیساں کرد
 بہر نوع گشتہ در مکہ گرامی
 یہ پیشین جان دو ہسارہ کشودے
 فتان دے جان و دل بر شاہ دوران
 گرامی در قبائل زیں سبب بود
 بر آں رعناے بر افتانند جانے
 نشاں رعنائی دور جہاں بود

اخلاق پسندیدہ

دریں ایام سردار گرامی
 در آں طرز عمل او تو نمودہ
 نہ کر دے کار گاہے مشرکانہ
 بیسزم عالمساں کرد آشتائی
 در آں تاریک شب دور جہالت
 نمودہ سوئے ایں آں التفاتے
 موجد پیشیگان دور سردار
 کہ برودہ گوئے اندر نیک نامی
 گرہ از کار شرک حق کشودے
 کہ بود اندر عمل مرد یگانہ
 بکار صالحساں بر دے رسائی
 بدیدہ عالمان نشان رسالت
 کشادہ بہر آں رنگ جیاتے
 بجان و دل ہمہ کردند اقرار

کہ ایں رعناے ایں بزم زمانہ
 بہر نوع است در عالم یگانہ
 کہے تعینیر خواہد کرد دوران
 درختانند کہے ایں بخت انساں

گواہی یاراں

در آں ایام لطف نوجوانی
گواہ بودند در جور قبائل
ہمہ گفتند در دور جہالت
تظلم جور ہر کار تبہا ہی
در معوج و جیلہ جوئی مکر رانی
نہ در وہم و خیالش آمدے گاہ
کہ بود این شاہ را رنگ گواہی
کہ یاراں محرم اسرار باشند

ز یاراں بود در دل شادمانی
ندید از دوسے بجز حسن خصائل
گواہ گشتند در بزم رسالت
جہالت پروری رنگ سیاہی
ز ناہ و مے کشی رنگ جوانی
نہ در راہ آمدے اورا در راہ
نہانی طور در دور تبہا ہی
بیاراں واہمہ اطوار باشند

یاراں جوان رعنا دا جناب نامے

در آں یاراں بدے بو بکر صدیق
حکیم ابن حزام ہم یار بودے
بسفر شام قیس آں ابن سائب
مجاہد بن جبیر آں کاروانے
کہ آں سردار در عمر جوانی
نہ گاہے مزدماں را تلخ گفتے
بیاراں سردار لولاک نامی
ہمہ یاراں او گویند گواہی
کہ ہست این پھیل رعنا جوانے

گرامی جان نثار از دوسے تحقیق
ضما د ثعلبہ دلدار بودے
بحال و کار آں شاہ بود صاحب
نمودہ این چہیں روشن بیانی
نہ کردہ با کسے گاہ تلخ رانی!
ہمیشہ از محبت کار سفتے
نہ بنمودہ گے آں تشنہ کامی
بہر راز و نیاز و داد خواہی
جولنے یک چہانے دستانے

تمہید نبوت و خلوت گزینی

چو این رعنائی حسن گرامی
شگفتہ حسن نواز نوجوانے
چو عمرش منزل سال چہل یافت
بجائش بے قراری راہ نمودے
کہ این دور جہاں رنگ جہاں چیت
بفکر کارگاہ گاہ کارویدے
بشہا اندراں در غور بودے
و عا پیش خدا ہر روز خواندے
تفکرمی نمودے غور کردے
گہے باشد کہ این رنگ جہالت
خلافت پیشگان نسل آدم
مکرم در جہاں این و آن باد

بعالم یافت چوں رنگ تمامی
بروٹے سر نہادہ واستانے
و گر رعنائی حسن ازل یافت
تفکر فکر مندی راہ کشودے
نمی داتم نظم در میاں چیت
سوٹے کوہ حرام منزل گزیدے
بسآں روز با این طور بودے
بکار دو جہاں بس اسپ راندے
بدرگاہ الہی زور کردے
ز روٹے این جہاں پر و ضلالت
شنا سد مرتبہ غویش اعظم
اطاعت پیش بر بزم جہاں باد

جو ان رعنا با عز از نبوت سرفراز گردید

دریں رنگ تفکر روز با رفت
بروزے چوں آن رعنائے جوانے
یکایک رزہ بر اوج جہاں دید
نہ از آسمان شد غم فشاں خیز
جناب جبرائیل اینساں ندا زد

دریں فکر گراں چوں سال بگذشت
بخلوت بود اندر داستانے
جہاں بر خود طرزہ در میاں دید
بخیز اے کارواں مرد جو ان خیز
بسرکار دو عالم وحی آمد!

بخوان نام خدا بیدار باشید
 باسلام خدا اعلان برکن
 مسلم مرخدا را بادشاهی
 من از دے مرسل پیغمبرے ام
 جہاں رالطف و عیش آرام باید
 بخیر این حکم حکم را ہبرکن
 جہاں رازنگ و بوگشتہ خراب است
 جہاں رارونق و رعنائی وہ
 بحکم آل کمون ہشتیارباشید
 برائے انقلاب آواز سرکن
 حکومت آمدہ حکم الہی
 برائے دو جہاں راحت بر کام
 نو آئین حکمت اسلام باید
 باین رعنائیت پیغام سرکن
 بیا بر لوج عالم انقلاب است
 بفرمان خدا آگاہی رہ

مبارک مرجہاشان نبوت

بیارا پیدایوان نبوت

۱۳ دسمبر ۱۹۶۶ء

میری بات

۲۸

لیک بصدائے اولین

بحمد اللہ باعزاز نبوت
گذشت آن وقت دور اکتسابی
ہر آنچه سرور و دروں در آن دید
چو از روح الایمن اعزاز بشنید
بیامد از حسر اسوئے خدیجہ
خدیجہ از سر صدق و صفائی
بگفتا ہر چه دیدی عین دین است
توئی موصوف شان مصطفائی
جدایی از حسن خلقش را نتیجہ
بیان کرد ای چو حالتش پیش صدیق
بگفتا ہر چه دیدم از او ایست
رسول حق ہدایت کار ہیں است
باین توثیق و تصدیق خسرو مند
یقینے شد مرا فراز نبوت
عطائی دور را شد کامیابی
باین دور نبوت در میال دید
شہ ہر دو جہاں ز نگہ جہاں دید
بیان کرد آنچه نمود آن شاہ دید
بحمد اللہ نمودی حق نسانی
صحیح است و بجا است و یقین است
عطا شد شان ختم الایمان
کہ از حسن عمل دیدی خدیجہ
ہم او از جان و دل ای کرد تصدیق
توئی مرد سزاوار ہدایت
توئی سردار ختم المرسلین است
گذشتے روز در ایں منزلت چند

علانیہ تبلیغ

ز درگاہ الہی شد خطابے
بیا فرمان داور را ہوسر کن
باین الہیسی آگہی وہ
پہ این آن شہ حسن صفائی
کہ ای عالی نشہ گردوں جنابے
باین خدای اعلمان بر کن
چہاں را نو بہار زندگی وہ
بیامد بر صفای شان الہی

بفرمان الہ اعلان فرمود
 نداشت شاه اے مخلوق خداوند
 خدائے پاک را واحد بدایند
 ہما بس خالق کون و مکان است
 من ازو کے آمد ازو سے رسول ام
 بیادرم ہر آیت حسن و تزئین
 برائے بزم عالم رونق عام
 سلامت زیں بے در جہاں است
 سلامت جان و مال و رونق دہر
 پر مکیںاں عسریاں جاوہ تکویم
 اخوت لطف آمد ہم مروت
 کدورت رفت سینہ باشد صفا

زروئے مرد ماں این پرودہ بکشود
 بدستور تباہی گشتہ پابند
 سوئے آن ذات واحد اسپ را بند
 ہمیں مجبور بہر انس و جہاں است
 بیادرم ازو اعلیٰ اصولم !
 برائے این جہاں نو طرز و آئین !
 نو آئیں در جہاں بانام اسلام
 سلامت زیں بہر کس جسم و جہاں است
 سلامت رونق ہر تدریہ و شہر
 بیادرونق تنظیم و تنظیم
 محبت اسیریں شان مودت
 مبارک باد و در عدل و انصاف

مخالفت کافران و سفارت باطل

چو از کوہ صفا آواز صادی
 ازین لہزید ہر رسم کہن زاد
 مخالف گشت ہر انساں باین زود
 نہ بود آنرا گے ایستہاں گوارا
 ولی اعلان حق چوں زور فرمود
 بر این فوالقلاب اہل عرب را
 بہر نوع و طرز و انداز تمسایاں

بیاد با صفائی شہر منادی
 بریں آواز نو ہر گوش استاد
 بر این نو طرز حق تنقیص نہ نمود
 چنین ترک رواج سنگ خارا
 مخالف ہر درے را بند بکشود
 عداوت گشت ارباب غضب را
 بسدباب این آورد پایاں !

بپیش شاه ابوطالب رسیدند
بگفتند ای شہا این التجای است
محمد را ز کارش منح کن باز
وگرنہ پیش آید ہمدخرانی
ابوطالب چو شاہ را پیش بر خواند
پس آنکہ حال آنرا التجا کرد
رسول اللہ ازین برگشتہ بر خا
نہ من اندر پناہت کار سازم
مرا آمد چنین حکم خداوند
مرا کافی پناہے کردگار است

مخالف پیش او چوں صفت کشیدند
مرا زین التجا این مدعا می است
کہ اینساں فدائے تو نہ کند نماز
بخواہیم از تو اینساں کامیابی
بصد لطف و محبت پیش بنشانند
بروش عرض حال مدعا کرد
بگفتا عم خود را این نشد راست
نہ از توفیر تو این امتیازم
نہ خواہد راست از ما لطف پیوند
مخالف مرا پروردگار است

ایذارسانی کفار

مخالف زین شدہ مایوس و ناکام
بہر نوع رنج و درد و ظلم قبرے
نگر آن عظمت شان الہی !
ہیں ایمان برحق را نشان است

ہیسا ساخت ہر ایذا سر انجام
عیان کردند بر آن تا جدارے
باستقلال دیدہ ہر تباہی
ہیں توفیر و شان امتحان است

ترغیبات دنیاوی

دیگر سوکان ان یک راہ ہم دید
محمد را بہ ترغیب شہانہ
بہ مال و زر بہر نوع آزدادند

براہ حق ہم این دیوار بر چید
طمع دادند شان خسروانہ
بہر شان و شکوہ با ساز دادند

مگر این کار حق را یار بگزار !
 بگفتا شاه دوران بادشاهی
 مرا آید بر این لو کار تو عمار
 برای تو کفش آزا گسام
 مرا بدید خواه این مهر و ماسه
 بستر تابی حکمش زنجبالم
 که من آن بنده پروردگارم
 دیرین خدمت گری واده کسالم

حضرت حمزه و عمر فاروق دعوت اسلام قبول می کنند

ازین هم گشته نامم قهرم گفتار
 ازین هم گشته نامم قهرم گفتار
 برایش هر ستم را خار چسبند
 برایش هر ستم را خار چسبند
 و لیکن نشان حق روشن تر از جور
 و لیکن نشان حق روشن تر از جور
 قبول امتداد بهر سید پهلوانان
 قبول امتداد بهر سید پهلوانان
 بشرف دین تو حمزه سرافراز
 بشرف دین تو حمزه سرافراز
 نشان عظمت حق در میان دید
 نشان عظمت حق در میان دید

جور و ستم بر مسلمانان

بگفاران عیساں شد غصه جانی
 بگفاران عیساں شد غصه جانی
 بهر ستم خویش زور پیدا کردند
 بهر ستم خویش زور پیدا کردند
 مسلمانان که تو آئین دین را
 مسلمانان که تو آئین دین را
 بر آن جور و ستم بکنند بی حد
 بر آن جور و ستم بکنند بی حد
 مسلمانان چو دید این خسته جانی
 مسلمانان چو دید این خسته جانی
 دل مثبت به منفی کار چون دید
 دل مثبت به منفی کار چون دید
 بهر جورش نشان شادمانی
 بهر جورش نشان شادمانی

زمانہ رونقی ہمدی و آں دید بہ فرق این و آں ایساں عیاں دید

ہجرت پر ہمیشہ

چو جو رو ظلم پیدا شد بایں زور
بہد رفت آں متاعِ ظلم را بچو
بنو آئینیاں این داد دستور
وطن بگذاشته رفتند زان دور
براہِ حق متاعِ دولت و کار
وطن ہم جان و ہمت یار اغیار
ہمہ شد بیاں براہِ آں خداوند
ہیں بگذاشته در حبش رفتند
پے در پستن ہمدی کا بیانی
پے آسودگی زین راہ گشتند
ہیں تسلیخ نو آنجا ر بوند
پے شاہِ حبش این راہ کثو دند
ز ہجرت شد عیاں رنگِ جو ابی

حراست در شعب ابی طالب

بس کار و د عالم بچوں بایں زور
نمودہ کافراں این طرز را شور
شدے قطع تعلق ہر کسے را
تعلق قدر حق را را ہبرے را
نمودے کافراں این ساں ارادہ
ابو طالب بہ سہراہ خانوادہ
بہ شعب خود بیامد زان اماں دید
عیس بے جا دیریں جا در میاں دید
تکلم جو رسم بے اعتنائی
بہ تنہائی عیاں شان خدائی
بسا لے چند ایساں سرور پاک
ازیں نو زندگی در یافت ادراک
عیان کرد این براہِ حق چینیں ہم
بسیار دید صہرا نواع را غم

برائے کامیابی کار باید

چینیں طرزِ عمل پس حق تمساید

معراج النبی

سرا انجام آمد این بے جا جس را
 بادج انہتا ظلم و ستم شد
 جناب سرور لولاک را تاج !
 چو ہر آغساز را انجام گردید
 ہم این اسلان از حکم خدا شد
 ترا بر اوج ہا مسراج آمد
 بہ انساناں نمایاں شانِ معراج

شند این سان چو این شور و جرس را
 کہ این دیباچہ نو طرز ہم شد
 بر اوج انہتا فرمود مسراج
 سحر اندیشہ ہر شام گردید
 علامت این چنین از حق عطا شد
 ترا بر نمایاں تاج آمد !
 پے انسانیت این اوج شد تاج

حکیم نواز

بر این ادبے عطا انعام فرمود
 کہ ہر کس چوں بحق جوید مقامے
 رجوع سوش کند دھڑ بلائے
 بجا آرد نماز پنجگانہ
 بحال قدر تے راہ ملاقات

خدا زیں راز ہم این پردہ بکشور
 بیاید اندیل اینساں قسامے
 یاد جوید ہمہر تکلیف را بھ
 کہ شد بہر ملاقاتش بہانہ
 نماز پنج شد شان کمالات

عام الحزن، وفات ابوطالب و خدیجہ

قوی دل چوں ازین شاہ جہاں شد
 ابوطالب از ان رخت سفر بست
 دو محرم راز ہم دم ساز جانی

دگر احزاں پئے نو امتحان شد
 خدیجہ ہم رفاقت داد از دست
 ز دنیا رفت زایشاں ناگہانی

بے رنج و الم سردار زین دید
بتائید الہی این نشاں بود
کہ عالم مستقل پشت و پناہی
کہ عام احسن از شاہ حکم بشتید
کہ حکمت اندریں کارے نہاں بود
بہ عالم مستقل پشت و پناہی

سفر بسوئے طائف

بمکہ این چنین رد عمل دید
سوئے طائف گرفتہ راہ باین کار
بہ طائف رفت آنجا کرد اعلان
ہمہ آں شہریاں آں جو کہیشاں
کہ پیش از ملکیاں دہ چند جوئے
کہ رنج و دردشاں برانتہا دید
کشورہ رونق بزم یقییہی !
کشادہ راہ نو پُرساز آمد
شہ ہر دو جہاں نو طرح حل دید
کہ تا آماں شود این کار دشوار
بنو آئین حق چوں کردن مان
بد اندیشاں، لیشماں، فتنہ پیشاں
نمودہ ظلم ظاہر کرد ز درے
بہمت امتحاں زور آزما دید !
نمود کہ رحمت للعالمین
جناب شہ بمکہ باز آمد

دعوت انصار

بیامد اندریں راہ حج پس از سال
دراں سائے ز شرب چند انصار
بنو آئین حق چوں دل کشودند !
بہ شرب طرز نو آگاہ نمودند
پسند آمد ازاں انصار را کار
بمکہ پیش شاہ آنجا رسیدند
چنین تغیر شد احوال را حال
بمکہ چوں رسیدند اندریں کار
ز مکہ نعمت عظمیٰ ربلودند
ز نو آئین حق پردہ کشودند
بدیگی سال زال وہ مرد ہشیار
بعرض حال خود چوں صف کشیدند

نمودن عرض بہر دعوت رب
کہ ما از جان و دل تسلیم داریم
دیں و سبب چہ تمہیں نہ بود
کہے شاہا بیابا گاہے بی شرب
بدین تو شہا بسش ویند داریم
کہ پنہاں اندراں رازے نکو بود

حجرت لیسوی کے نام پر

وگر سو صورت دیگر نمودار
چو جور مکیاں ناکام گردید
نہ زور آمد براہ نے زر کسے کار
صلاح افتاد در این کاتراں را
بہم گشتند تدبیر نمودند
بوقت شب بسوئے خانہ رفتند
خدا این عزم شان را برودر خواب
رسول اللہ دریں کارے فسوں کار
وطن را در رہ حق الوداع گفت
بوقت شب سوئے شرب رواں شد
رفیق طفلی و در خوف غارے
انیس و صدیم کارے ہیں شد
خدا این شان خود کرد نمودار
نہ بروے سایہ لطف پدر بود
نمایاں گشت دیگر رنگ آثار
ہوید اطس ز نو انجام گردید
برامش آمدن چوں گشت دشوار
بقتل نور حق بستہ سراں را
بقتل سرور دوراں ہو بودند
بستم خود ہمہ تیار گشتند
پشیمان گشت ازوے شیخ و ہم شاہ
بحکم رب اکبر گشت تیار
پناہ عارضی بگذاشت حق جست
بہمراہ بو بکر عالی نشان شد
ایسے ہمہ سے الفت شکارے
بہر کارش بتقدیق لفتیش لفتیں شد
کہ بے زر بے وطن مرد خدا کار
نہ کس پشت پناہے سے لبر بود

جہاں راشد جہاں اندر جہاں گیر

بنو آئین حق نو طس ز و تدبیر

امانت داری رسول برحق

بشب بر بستر خود شاہ عالی
 امانت ہائے کفار ایں چند
 بشب بر بستر من ہاں ایں پاش
 ز من آن کافر ایں را بر ملا وہ
 علی راداد ایں روکش نخیالی
 بخانہ پتوں امانت داشتہ بند
 بصدق و جانثاری با یقین پاش
 امانت داشتہ حکم خدا پر
 بنو آئین حق حق گفت سردار
 باہتمام خیانت راہ جوئند
 بیارک مرخص مال و زر و بار
 سلامت داشتہ آئین نو کار

فلسفہ ہجرت

شد ایں ایذا رسائی را کمالے
 کہ شاہ و درجہاں چوں بے وطن گشت
 بد ایں تمہید انوار کمالی
 وطن را الوداع آن بیگماں گفت
 کمالے را ازین آمد زوالے
 بگویم آن شہر ہر روز من گشت
 کہ ظاہر بود از دوسے خستہ حالی
 بگویم آن شہر ہر دو جہاں گشت
 بہمراہ دوستدارے صدق بنسیاد
 کہ جان بود بکرزاں خوف ترسید
 کہی دیدے نمایاں ذات مطلق
 ولا تحزون بگفتہ داعی حق

کہ ان اللہ معنا اشان او بود

کہ محو ذات عالی جہاں ان اند

تنظیم نو مسجد قبا

شہے چوں از سر قید وطن رست
 ورا ہر دو جہاں جان وطن گشت
 غریب بے وطن چوں رخت بردا
 روانہ شد سوئے دارِ مدینہ
 بنزدیکش رسیداں شاہ عالی
 پے اعلان حق تنظیم سازیم
 کہ مرکز مسجدے اندر قبا ساخت
 کہ شد این اولین تنظیم گاہے

وطن گاہ رونق بزم زمین جنت
 کہ از دے این چمن اندر چمن گشت
 سوئے شیرب اقامت گاہ خود ساخت
 کہ شد انوار زبئی را خزنہ
 نمودہ این چمنیں روشن خیالی
 باین تقریب نو تنظیم سازیم
 بنو تنظیم حق رنگیں ادا ساخت
 برائے دو جہاں تکریم گاہے

مرکز اول مسجد نبوی

چو دار شد شہر آں شاہِ دوراں
 دریں جا ہم شہِ دوراں و سردار
 چو مرکز مسجدے نو کرد تیار
 نماز با جماعت راستہ اعلان
 خدا توثیق آں مرکز عیساں کرد
 کہ جمیعت نمایاں حشاں ایساں
 اخوت ہم محبت را نشان داد

مدینۃ النبوی مشہور شد آل
 نمودہ اندریں جا اولین کار !
 کہ باشد مرکز ہجر حکم سردار
 ز درگاہِ الہی گشت فرمان
 بہ جمیعت عیساں عالی نشان کرد
 ہمیں قوت نشان لطف یزداں
 مودت غم گساری در میاں داد

ہمیں اسلام را واضح بیان است

ہمیں یک مدعا تے کارواں است

ایشان انصار

بدستور شہ ہر دو جہانے
 مسلمانانِ مکہ در پے او
 ہماجر گشتہ در دستور اسلام
 چو پردانہ بگرد شمع رفتند
 دریں جا اندرین شہر مدینہ
 نمودند خدمت شس مردان انصار
 چنان الفت محبت دا نمودند
 بیک جان و دو قالب یار گشتند
 ہماجران را باین نوع بیان است
 کہ انصاراں چنان الفت نمودند
 تمیز دوستان بڑدہ اخوت
 ہمیں بس دعائے دین حق بود
 یہودانِ مدینہ ایں چنینیں دید
 بہر دل جوش کینہ بغض اندوخت
 بنو آئین الفت گشتہ انبیاء
 عادت ہم خصومت می نمودند
 نظر ہر دست دار و یار و غمخوار
 حکیمے دلرباے نکتہ دانے
 سوئے یثرب نمودند ہر یکے او
 شد اندر خدمت عالی سر انجام
 حضوری در جناب شہ گشتند
 کہ شد الوار ربی را خزینہ
 کہ اندر دین حق گشتے در یار
 کہ گوئی آل ہمہ یک حساب بودند
 پے قرباں شدن تیار گشتند
 کہ ایں عنوان رنگین داستان است
 کہ ہم اخواں ازاں بہتر نہ بودند
 بہر سو ایں چنینیں عنوان محبت
 ازیں ہر کفر را چون کینہ شق بود
 بدل اندہ کینہ رخت ہا چید
 نتایج رونق ہر لطف جان سخوت
 بہر نوع دشمنی ہا کرد تیار
 بہر دم بہر کینہ یار بودند
 نہانی دشمن جان و زلیوں کار

یہوداں ایں نمودے طور و پیشہ

کہ شد اندیشہ از مکرش ہمیشہ

جنگ بدر

قریش ان عرب این طور چوں دید
 پرزگ شعلہ جوالہ لرزید
 کہ جنگ بدر از شاں اشناں است
 میان حق و باطل جنگ افتاد
 بہ قلت کثر تے زور آزماشد
 کہ حاصل نے بکثرت کامرانی
 پایماں کامیابی بس عیاں است
 ہر آنکہ قوت عظمیٰ نشان جنت
 باستقلال و ایمان صدق و اخلاص
 یسے قلت بکثرت کامراں است
 ہمیں جنگ بدر مارا نشان داد
 ز نو تنظیم شاہ این کار بشنید
 ہر قوم این نشاں جو روخوں دید
 باین عنوان را پیش این بیان است
 بحق جوئی نشاں رنگ افتاد
 حقیقت در میانش رونما شد
 کہ حاصل نے بکثرت کامرانی
 ہمیں یک کامیابی را نشان است
 ہر آنکہ با حقیقت عہد خود بست
 مراد و کامرانی می شود خاص
 چو ایٹم بر سر کوہ گراں است
 ہمیں آں دولت ایماں عیاں داد

جنگ احد

بسالے بعد بر کوہ احد جنگ
 صحابہ از سر کثرت نشاں جنت
 نمود کار دیگر این چنین رنگ
 بزعم زور خود حق از میاں دست

بدر آسان شد تصویر پیدا
 باین تدبیر شد نفسیر پیدا
 ہر آنگاہ چوں نہ شد با حق تعلق
 ہمیں کارے بنا کا ہی مستحق

دیگر غزوات و فلسفہ جنگ

رسولِ حق بدر کس حق پرستی
برائے حق نمائی عدل و انصاف
پہلے جنگ و جدل با کافران کر
کہ حق با کفر باشد جنگ جوئی
ہر آں کس کہ نہ با بدعت اہل
نہ در بزم جہاں آں کامراں است
رسول اللہ بیاطل جنگ با کرد
جہاں را درس صحت کار آموخت
باین دستور جنگ و جدل آئیں
رسول اللہ باین با این نشان داد
حکمت کا دئی عہدہ اسی حق
برائے سر بلندی حق گری صاف
اصول زندگی را عیساں کر
کہ جنگ آں نشان سر خودئی
نہ کردہ جنگ جوئی از سر اول
نہ آں راقوت عظمیٰ انشاں است
نشان حق عیساں از رنگ با کرد
متاع و خرم جو رو جفا سوخت
تو کہ د خندق و احزاب را ہیں
بحق جوئی جہاں را راہ بکشاد

منافع پیشگاہ بنو نضیر و بنو قریظہ

کنوں کریم براہ کامیابی
دو متحارب قوی چون رونما آند
قوائے چند در وئے مردہ جانے
ہو پیش آند در راہ کار بندند
منافع پیشگاہ بے راہ رواں آند
ازاں سوئے پئے نہ این دواں است
چو سردار و دو عالم در مدینہ
چگونہ پیدا شود رنگ قرآنی
ولے جنگ و جدل چون پیش آند
بعزم این دواں خالی نشانے
بے سنگ گراں در راہ فلک بند
براہ گمراہی عالی نشان آند
وجودش بہر ہر مذہب نبیاں است
عیساں آراستہ اعلیٰ قرینہ

یہودوں پیش خود انجام را دید
 یہودوں این نموده پیش بندی
 بگرد حیلہ راہ خود کشودند
 ہمہ اطوار شاں بے حد غلیظہ
 نمایاں گشت مکرش پیش سرکار
 برائے شان عیاں حکمت بسیار کرد
 ہمیشہ گمراہی رایار باشند
 بشان رحمت للعالمیستی
 کہ بہتر بر سرش رنگ تباہی
 سوئے جور و تباہی راہ پوئند
 بقتل و غارتش بردار بکشید
 نصیراں شد جلا وطن از مدینہ
 این سلطوت ہد شاہمانی

مدینہ مرکز اسلام گردید
 عطا اسلام را شد سر بلندی
 منافق پیش کاں این راہ نمودند
 بد آن قوم نصیر و ہم قریظہ
 بیگ خندق از شان طور و طور
 عیاں سرکاراں عالی نشان کرد
 کہ اینساں قوتوں بے کار باشند
 بدانائی بکمت آسنی !
 بیان نہ بود این حکم الہی !
 کہ پیش از این کہ اینساں کار جوئید
 مرا اینساں را سراز تن دور بکنید
 قریظہ قتل گشتند از قرینہ
 نمود این اصول زندگانی !

نکاح حضرت زینب

چو گشتہ کامرانی خوب حاصل
 کہ طرح ہندوگانی در میاں بود
 پند زیدآں شاہ کرد از احترامے
 بزینب گشت تختہ شاہ موزوں

دریں جنگ و جدل با زور باطل
 و گر سو جنگ آئینی عیاں بود
 نکاح زینب عالی مقامے
 پس آنکہ حال شاں چوں شد و گوں

اصول زندگانی را عیاں کردا

حقوق واجبی اینساں بسیار کرد

حکم پردہ

ہم این سال حکم آمد از خداوند
 کہ بانا محسودان نکلند نگاہے
 ز نال را چشم ہائے خویش بندند
 شد از بے راہ روی یک نیک را ہے
 حقوق مرد و زن محفوظ باشد
 کہ ہر جاں اندریں محفوظ باشد

صلح حدیبیہ

چو شش سال از سر ہجر رواں شد
 سوئے مکہ پے عمرہ رواں شد
 بنو آئین شاں واضح نشان شد
 عیاں از کامیابی امتحاں شد
 بنو آئین حق دنیا بدل کرد
 بنو طرز عمل باشد تبصہ لیق
 ز عشرت ہائے دوراں بے نصیبے
 کند تصدیق نو آئین در دہر
 نمودہ سوئے مکہ خوش خیالی
 چو بر جائے حدیبیہ آمد آں شاہ
 چنین عنوان تو بردا ستانے
 بصلح و مشورت آمد در کام
 نہ موزوں بود چوں دستور سفند
 کہ دیدہ اندریں فتح میں بود
 رسول حق بگفت از شادمانی
 کہ شررا اندریں خانہ خراب است
 کنول آں وقت آمد قول صدیق
 یقینے بے زرد زور و غریبے
 بشاھاں دار آمد اندراں شہر
 بیک فوج گراں سردار عالی
 مزاحم گشت مکی اندراں راہ
 قریشیاں دید رنگ نوجوانے
 بخود لرزید مکی دیک انجام
 اگرچہ آں شد اظہر چہ گفتند
 بنام صلح شاہ تسلیم فرمود
 باخ نام حق را کامسرائی
 کہ کار خیر آخر کامیاب است

فتح حسین

بہ پیمانہ زکفاراں خطا شد	ہمیں شد سال دیگر رونما شد
بارج کامرانی خیر رسید	قوم شہر بنود انجام خود دید
سوئے مکہ عیساں یلقا رکبشید	شہ ہر دو جہاں این کار چون دید
بشاہ افتاد آن دیوان مکہ	علم زد بر سر ایوان مکہ
بروں رفتے رنگ بے نصیبیاں	باں شہرے کہ زان ہچوں غریباں
شہ ہر دو جہاں سردار آمد	با آنجا ہم چو شاہاں وار آمد
کشور کفر را رنگ بویاں	نمود حق گری را کامیباں
نمود در جہاں روشن حیاتی	با این جنگ و جدل با خستہ عالی
عیساں نوطہ زد و این دید آنجا	علم بر نام حق لرزید آنجا
بدی بنشستہ نیکی کامراں گشت	تشان فسق از بزم جہاں رفت

مکمل دین شد راضی خدا شد

بنام خیر ہر خطیبہ او شد

۱۶ دسمبر ۱۹۶۶

شہ چہاں دا

تاریخ حکومتِ الہی

بِحمد اللہ ز تو فسیق خداوند
 ز جنگِ حق و باطل شد رہائی
 علم شد نصب بر ایوانِ مکہ
 نہاں شد ظلم و جور و قہر را دور
 شہراز روئے جہاں رود نہاں کرد
 کسے را نیست در این دہر شاہی
 سراسر غیر را شاہ بنہنی رفت
 حکومت آمد حکمِ الہی !
 بتوجید الہی گشت آواز
 نمایاں تزکیہ جہاں و دل کار
 ہمیں یکسےں مندران الہی
 گرہ بکشد از کار گرہ بند
 غلاظت شد نہاں آمد صفائی
 درخشید عظمت دیوانِ مکہ
 نمودہ حق نساہی ہر طرف شور
 نمودہ روئے خیر از ظلمتِ دور
 بحر توفیق فرمان الہی !
 نمایاں نامِ حق را رہبری گشت
 سفیدی آمد کج رفتہ سیاہی
 پے اخلاق آدم و مدد ساز
 الہی حکمرانی کرد اظہار
 ہمیں عنوانِ حق را بادشاہی

دعوتِ اسلام بہ سلاطینِ آں دور

علم افزاخت چوں این شاہِ دوران
 چو فرزندش مسلم بر زمین شد
 نمودہ سرور دوران چو آئیں !
 ہمہ را دعوتِ اسلام شاد داد
 بہر شاہ دعوتِ اسلام فرمود
 بشاہِ روم و ایران معروض شد
 عیاں فرمود شاہِ حکمِ یزداں
 ہمہ روئے زین زیر نگین شد
 نوشتہ نامہ با سوئے سلاطین
 نو آئیں طرزِ شایان پیش بنیاد
 بہر شاہ رونقِ انجام بنمود
 نمودہ دعوتِ اسلام آں شاہ

رہسائی بیسامہ والی شام
بہر شاہ دعوتِ اسلام فرمود
ہر آن را کہ شد آئین آئین سلیم
ہر آنانکہ ازین راہ گم رہی کرد
غسان ودوالی بصرہ را انجم
بہر شاہ رونق انجم نمود
در اشد در دو عالم جاہ و تکریم
ورا از جاہ و تکریمش تہی کرد

امورِ حہبانداری

پس آنکہ سردور کو نین عالی
شہاں را طرز شاہی شاہ آمونخت
بدستورِ حہبانداری فرمود
مقتن ہست فرمانِ الہی
برائے عدلیہ قوی گری داد
بعد قاضی و مفتی نشان است
ہر آن کو از عدل پہلو تہی کرد
بنام انتظامی کرد موسوم
امیر الحسری ہم طرز آراست
نمایاں حکم فرمودہ پے فوج !
برائے مملکت حکام تعیین
برائے احتسابش نگہ بنمود !
مماصل کار برساندہ بیایاں
برایں ہر ملک را دار و مدار است
پے این شاہ نمودہ انتظامے
کشادہ رونق روشن خیالی
متاعِ خرمن جوہر دستم سوخت
مقتن صورت موزوں شرمودہ
مقتن ہست فرمانِ الہی !
برائے مفتیاں نوروشنی داد
کہ فرمانِ الہی در میان است
پے اش ہم انتظام حق گری کرد
شہاں را طرز نو گوید معلوم
حفاظت بہر ملک و قوم شاہ خواست
بایں آئین حفاظت موج در موج
نمودے رونق اسلام تعبین
بہر اعمال ایشاں حکم فرمود
برائے مملکت یاشد نمایاں
بریں ہر مملکت دال استوار است
کہ دار و در حہبانداری اعلیٰ مقامے

غنیمت، فنی، خراج و جزیرہ فرمود
 بفقہاء و مساکین و غلامان
 پے ہم رہرواں و عاملان صم
 باین نوع ہر محاصل خرچ فرمود
 محاصل ہم زکوٰۃ آں حکم بنمود
 بہ نو مسلم بقرضہ یا بداناں!
 زکوٰۃ تاں راستہ ایں مصرف مسلم
 فلاح ملک و ملت حکم بنمود

عنوان ہائے حکومت الہی

چو اینساں شاہ نمودہ اہتنامے
 حکومت گفت فرمان الہی
 عقائد ہم عبادت ساخت عنوان
 کہ تفسیرش بہ توحید و رسالت
 ملائک حشر و نشر و ہم جزائے
 نماز و روزہ و حج و زکوٰۃ است
 تمیز اندر حلال است و حرام است
 دگر عنوان گفت شاہ برحق
 وراثت ہم وصیت و وقف تعزیر
 نکاح و عقد بستن حکم فرمود
 بگفتا ایں چنین حکم الہی است
 برائے ملک و ملت انتظامے
 بہر نوع حکم عنوان الہی
 پے حق آہگی ہم تزکیہ و اں
 بہ ایساں داشتن روز قیامت
 پے ہر کار شد موزوں سزلے
 نمایاں گفت عنوان حیات است
 بکار خیر و شر واضح مقام است
 چہ انساں را بانساناں تعلق
 نمایاں گفت بہر شس حسن تدبیر
 طلاق اند چہ دارد رنگ بنمود
 مستم مرخدا را بادشاہی است

حجۃ الوداع

چو ایں آئین و دستور خداوند
 عیاں فرمود تکمیلش بیجاں کرد
 نمود سرور عالی شہ درند
 الہی سلطنت قائم عیاں کرد

نہ بزم دہر شیطانی نہساں کرد
 نو آئین در جہاں دستور چوں سخت
 بیامد ہر تکمیلش نہسایاں
 نمودہ عنزم حج آں شاہ دوران
 بنگہ آمد آں سردار لولاک
 بیامد خلق از اکناف دوران
 چہ بحر بیکراں آں موج در موج
 نشان بین الاقوامی عیال کرد
 بہر رنگ دہر نسل و بہر طور
 نہ دروے امتیاز این و آنے
 زبان در رسم رائے امتیاز است
 درخشاں بر سرش چہتر الہی
 بیایاں رفت تقدیر این جہاں را
 نہ در یو این او شاہ بگذاشت کار
 بگفت مرکز اسلام این است
 بہر سال اندرین ہاں جمع باشید
 نماز حق بگفت آں نخت اول

بحکم خیرند ماں در میاں کرد
 بر ادج دہر چتر حق بیافراخت
 بہ تو تفتش بتقصی لفتش بیایاں
 کشودہ عنزم نو آں رونق جہاں
 نمودہ رونق آں خسانہ پاک
 چہ گوئی جمع شد اطراف دوران
 بیامد خلق آنجا فوج در فوج
 پے اسلام مرکز در میاں کرد
 نمودہ مردماں از ہر طرف زور
 بزم ہر چتر حق عالی نشانے
 نہ در ہندہ د آقا بجز دناز است
 ہماں شد از جہاں رنگ بناہی
 مکمل گشت تفسیر این جہاں را
 نہ در نیویارک دادہ شاہ پارے
 کہ حج دستور بین المسلمین است
 پے خود را د خود اینجا تراشید
 حج پاک شد ایوان مکمل

خطبہ حجۃ الوداع (بیشال دستور جاودانی)

چو شاہ دو جہاں این طور تکمیل
 بہ پشت قصوی در عرفات استاد
 نمودہ دین حق را خود بہ تفصیل
 پیام آخیر فرمود ارشاد

بدنیسا جو ہر ایسا عیساں کرد
 کہ تا روز قیامت گشت دستور
 پناہ امتساں دستور گردید
 کہ از دے روشی اندر جہاں است
 پے شاہاں بایں راہ ہا کثور
 کہ تفصیلش مر اور دزباں است
 بگفتا بشتوائے مخلوق باری
 برسم کفر اینساں حال کردم
 شما پیدا نہ آدم آدم از خاک
 ہمہ مولا و آقا بندہ و شاہ
 نہ عربی را بہ عجمی شد تمیز
 نہ عزت جاہ پے افزنگیاں است
 ہمہ بار شتہ اسلام پابند
 رسوم قتل و عنارت بس ہناں شد
 زناں با شوہراں یکساں عزیز اند
 کتاب اللہ نشاں جاوداں است
 پس از نگہ گفت در نشاں وراثت
 بیباں فرمود ہر مرد ہر تفتدیر
 بگفت ایں نزار ہم جہاں است
 ہمیں آئین مندر بان الہی !
 بائین الہی بادشاہی !

حقیقی راز حق در دے بیباں کرد
 ازل راتما ابد گردید منشور !
 گرامی در جہاں منشور گردید !
 ہمیں منشور ایساں بیگماں است
 پے انسانیت یک راہ نمود
 چنین عنوان بزنگیں و استاں است
 نمودم مرتبرا ایں تا جسداری
 ہمہ در پائے خود پامال کردم
 کسے را بر کسے نے ہست اور اک
 برابر نے کسے را بر کسے راہ
 بحق ہر کس بہ تقویٰ شد عزیز
 نہ جو روز ظلم بہد زنگیاں است
 برابر ہر کسے نزد خداوند
 رواج قرضہ داری بے نشاں شد
 بہر حال و مراتب با تمیز اند
 بہر کارے ترا قرآن نشاں است
 وصیت کرد در منصب بر باست
 جہاں داری نمودی کرد تفسیر
 ترا نام و نشاں بس جاوداں است

آلِیَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِیْنَكُمْ

پس آنگہ باز پر سید از خلائق
کنیزی از جان ذل با من بگوید
چگونہ فرمودہ ام حکم خداوند
ہمہ با یک زبان تسلیم کردند
بیان کردی شما حکم الہی
رسول اللہ باین طرز گواہی
بجا آں سجدہ شکرانہ آورد
گواہ باش اے الہی ہرچہ گویند
بجا آوردہ ام فرماں کہ وادی
تدا آمد زور گاہ خداوند
بشارت مژرا اے صبح گاہی
خدا راضی باین آئین تو شد

چگونہ کردم ادا اینجا حقائق
پے تصدیق راہ صدق پوید
چگونہ بنمودہ ام طرز ادا بند
بصدق جان و ذل تنظیم کردند
بعالم رونما کردی کما حق
بتسجدہ شد بدرگاہ الہی
بدرگاہ الہی التجا کرد
پے تصدیق من چون راہ جوئند
ادا کردم کہ در پیشم نہادی
ہماں دم اندر بیل کارے ضابند
کمشل گشت آئین الہی
رضائے حق باین طرز نکوشد

وقات سرور کائنات

باین اعلان و توثیق خداوند
شد ہر دو جہنماں چون شد سرفراز
بیامد باز چون سوئے مدینہ
سوئے حق منزلت راشد تیاری
سوئے حق رفت آں سرور دوران
رضاء و لطف و تصدیق خداوند
نمودی امت خود را ہم اسرار
بیان اسلام را شد ہر قرینہ
نمودی ہر ادائے کامکاری
کشودہ رونق دربار دوران

حیاتِ جاوداں

ہمہ گویند آں سرکار عالی
 بگویم این غلط فکر جبار است
 ہر آں جو ہر کہ در تمہید عالم
 مکمل نقطہ صدق و صفائی
 گئے جو ہر نہ میر و جاوداں است
 از و ایل دھرتا روز قیامت
 ہمیشہ سیرش ز نزع ویرں دھرتا
 از دھرتا پائند ویرں دھرتا
 بعقبی رفت دنیا کرد خالی
 حیاتِ شاہ حیاتِ جاوداں است
 مکمل گشت در تجید عالم
 مکمل جسد و قدر ارتقائی
 مکمل جوہرے کے شد نہاں است
 منور روشن و باقی سلامت
 از دھرتا پائند ویرں دھرتا

ہر آنکہ دو جہاں را زندگی داد
 چگونہ شد قوت کو پائندگی داد

۱۸ دسمبر ۱۹۷۶ء

۷۲

۳

خانم کنگار

خوش بختیکہ کار کامکاری
 دو دین بچ بحد گوہر بار بستم
 ز جان و دل نوشتم داستانی
 نشان و لطف حق آں بارگاہی
 بر آدرم ز جان و دل صدائے
 و دایا میسکہ تہذیب کہن زاد
 زمانہ طرز نور انوار استکار است
 بگویم سال این زبکیں بہارے

۶۱۹۷۶ بگویم منظر حق سیرت پاک

من از طرز کہن افسانہ گفتیم
 خمیسرم مایہ طرز کہن خواست
 پے آں سر براہان گرامی
 نمودم حدیثہ دل نذر شاہاں
 بڈل این آرزو سر بستہ دارم
 کہ در عالم گرامی سیرت پاک
 بہار زندگانی تازہ گردد
 کہ روشن جلوہ موجا نسیاں باد
 یصد کرب و بلا من وقف عین ام
 نشان رونق فیض عمیمی
 مرا این مشاں ز قلوہ داریاں است
 من از نشان خدمت این دین ایماں

پہا یاں گشت از الطاف باری
 بمشراکاں لوگوئے سیراب بستم
 حدیث دلربائے دستا نے
 جیب خلق و محبوب الہی
 عیاں کردم حدیث دلربائے
 سوئے بزم نہاں خود سوئے بہاد
 بنو تہذیب دنیا ہوشیار است
 کہ باشد در جہاں این یادگارے

۱۳۹۶ھ گلستان تمنا حسن ادراک

بذوق و شوق خود این راہ بستم
 ضمیرم آئینہ دور زمین راست
 روا بط دار اسلامی دوانی !
 حدیث سطوت عالم پینا ہاں
 بر این راہ شوق جان و دل گسارم
 بود لائحہ عمل در خاک و افلاک
 نشاط نو بلند آوازہ گردد
 بعالم شہرہ اسلامیان باد !
 کہ من آں بندہ احمد حسین ام
 بعالم غفلت عبد الکریمی
 کہ شاں را خدمت دین ہم نشاں است
 بسے اندوختہم سر ماہ جہاں

ازین ہم شوق و عشق مصطفائی
 بگویم سیرت سرکار عالم
 بسرکار و دو عالم زین دل و جان
 ازین در هر دو عالم شاد باشم
 مراد هر دو عالم رحمت او
 درین عین عالم شود مقصود ظاہر
 نشانم در چہاں سجاد و عزت
 بعالم فرحت، ثروت، مسرت
 بدرگاہ ہر متاع ساجدہ باد
 درختاں اختر اقبال گردد
 جیام رونق ہر دو چہاں باد
 بقفل و مظہر لطف عیبی
 ازین عالم شوم چون رخت برار
 بکشہ چون شود واحال نامہ
 قبول افتد بدرگاہ رسالت
 مرا باشد بہر حب زندگانی
 ازین رونق پاک تانیان باد
 بعالم شہرہ اسلامیان باد

والتوفیق من اللہ

تمام شد

کتابتہ میں محمد شفیع حالہ قلعہ دارضلع گجرات پاکستان

ہادی برحق

ہادی برحق رہبر اعظم صلی علیہ وسلم

شمع رسالت نور ہدایت راہ الفت شمع فوزان

ملجا و ماویٰ بہر تپیمان پشت پہ پہر چہر سبیل

حاضر ناظر دیکھ بیانا ظاہر باطن جلوہ سینا

خلق و مرد و شرح بقراں علم و دل صورت بیان

نہر خافان زیر کابش فقر گدایان اعلیٰ جنابش

دوی سینا دوی بطحا پر تو جلوہ جلوہ سراپا

شفقت آقا رحمت مولا بر سر ادنیٰ بر سر اسلی

بر سر احمد لطف و ترحم صلی اللہ علیہ وسلم

خسرو دران شاہ معظم صلی علیہ وسلم

رحمت عالم فضل محترم صلی علیہ وسلم

موج تلافی اوج ترحم صلی علیہ وسلم

جان خموشی شان تکلم صلی علیہ وسلم

گفتہ او چون گفتہ حق ہم صلی علیہ وسلم

بر در رحمت ہر دو تو ام صلی علیہ وسلم

با جر مکہ سرور عالم صلی علیہ وسلم

اختر حسین احمد

۱۴۰۳ھ

از قطعہ تاریخ

۱۴۰۳ھ

حیات جاوہاں فرحت گرائے

۶۱۹۸۲

عطا بخش نشان حسن اطاعت

۱۴۰۳ھ

نصیحت سیرت عالی جنابے

۶۱۹۸۲

بحسن عافیت نقش شقاوت

۶۱۹۸۲

مدح گو و کتور قریشی احمد حسین احمد دستار دارق و ہجرات

۲ محرم ۱۴۰۳ھ

۶۱۹۸۱

مطبوعہ

سرکار پرنٹنگ پریس گجرات

مطبوعہ

سرکار پرنٹنگ پریس گجرات

